

TARKASTUSLAUTAKUNNAN LAUSUNTO VALTUUSTOLLE VUODEN 2024 TOISESTA OSAVUOSIKATSAUKSESTA

1 Kaupungin talouden ja toimintaympäristön kehitys

Yleinen taloustilanne heijastuu Espooseen ja näkyy viiveellä myös kaupungin verotulokertymässä. Kaupungin toimintatulot ovat alittamassa ja toimintakulut ylittämässä talousarvion. Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelmalla tavoitellaan 116 milj. euron sopeutusta käyttötalouteen valtuustokauden loppuun mennessä sekä investointitason laskemista 10 prosentilla vuosina 2021–2030. Vuoden 2024 tuottavuustavoite on 21,7 milj. euroa ja toteumaksi arvioidaan 19,5 milj. euroa.

Espoossa oli ennakkotiedon mukaan heinäkuun 2024 lopussa 317 974 asukasta. Väkiluku kasvoi tammi-heinäkuussa 3 950 asukkaalla. Vuoden 2024 väestönkasvun ennuste on 6 640 asukasta.

Kaupungin toimintakatteen arvioidaan toteutuvan 49 milj. euroa talousarviota heikompana. Vuosikatteeksi ennakoitaan 226 milj. euroa, joka on 54 milj. euroa talousarviota vähemmän. Tilikauden tulokseksi arvioidaan 24 milj. euroa, joka on 54 milj. euroa talousarviota vähemmän. Tilikauden tulos ilman rahoitus- tuottoja on arvion mukaan noin 10 milj. euroa.

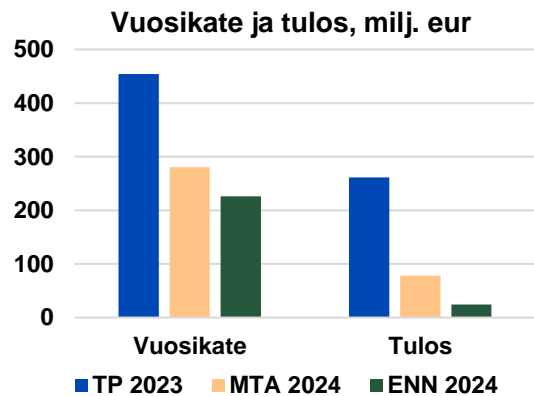
Veroista ja valtionosuuksista koostuvaa verorahoitusta on kuluvana vuonna kertynyt 718 milj. euroa. Edellisvuoden vastaavan ajankohdan kertymä oli 812 milj. euroa. Verotuloennustetta on toisen osavuosikatsauksen yhteydessä alennettu 15 milj. euroa.

Kaupungin investointien arvioidaan toteutuvan 12 milj. euroa talousarviota alhaisempina. Heinäkuun tilanteessa investointien toteuma oli 148 milj. euroa ja koko vuoden toteumaennuste on 349 milj. euroa.

Kaupungin ulkoiset toimintatuotot ovat alittumassa talousarviosta 33 milj. eurolla ja ulkoiset toimintakulut ylittymässä 15 milj. eurolla. Maanmyyntituottojen ennakoitaan peruskaupungin ja Tapiolan taseyksikön osalta toteutuvan yhteensä 30 milj. euroa talousarviota alemmina. Kasvun ja oppimisen toimialan toimintatuotot ylittyvät 5 milj. eurolla. Suurimmat toimintakuluyliytykset ovat Kasvun ja oppimisen toimialalla, jossa projektien henkilöstö- ja työvoimakustannukset ovat ylittymässä 11 milj. eurolla sekä suomenkielisen varhaiskasvatuksen palvelusetelimenot 6 milj. eurolla.

Sitovuustasoittain tarkasteltuna ennakoitaan seuraavia määrärahojen negatiivisia poikkeamia talousarviosta:

- Kasvun ja oppimisen toimialan toimintakulut ovat ylittymässä 16 milj. eurolla.
- Tilapalvelut-liikelaitoksen toimintakulut ovat ylittymässä 10 milj. eurolla.
- Elinvoiman tulosalueen toimintakulut ovat ylittymässä 3 milj. eurolla.
- Kaupunkiympäristön toimialalla toimintatuotot ovat alittumassa 18 milj. eurolla.
- Valtuuston ja Konsernihallinnon toimintatuotot ovat alittumassa 2 milj. eurolla.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Kaupungin vuosikate ja tulos ovat jäämässä selvästi talousarviota alhaisemmiksi. Taloudellisesti kestävä Espoo - tuottavuus- ja sopeutusohjelman kuluvan vuoden tuottavuustavoitteesta ollaan jäämässä 2,2 milj. euroa. Yli 30 prosenttia Espoon verorahoituksesta koostuu valtionosuuksista, jotka eivät kehity samassa suhteessa verotulojen kehityksen tai asukasmäärän kasvun kanssa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kaupungin vuosikatteen ja tuloksen on vuosittain oltava riittävät suhteessa Espoon korkeaan investointitasoon, jotta kaupunki selviää sekä korvaus- ja kasvuinvestoinneista että lainanlyhennyksistä ja pystyy jatkossakin turvaamaan asukkaiden peruspalvelut.

2 Espoon työllisyystilanteen ja työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kehitys

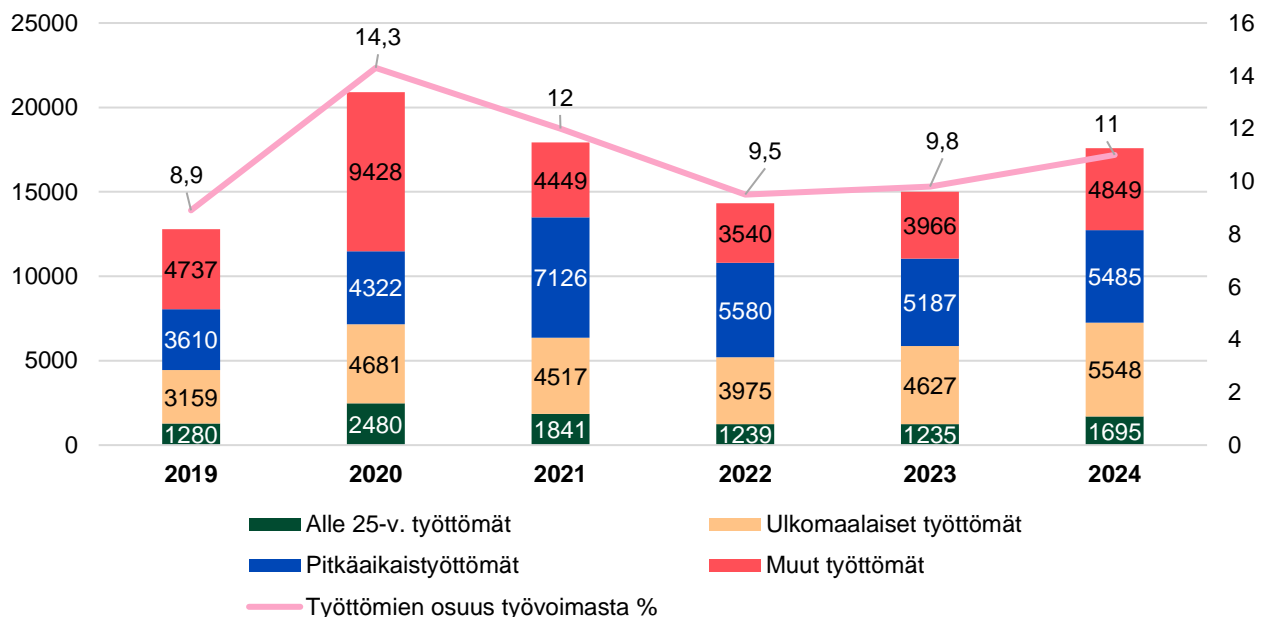
Työllisyystilanne on Espoossa heikentynyt vuoden 2023 maaliskuusta lähtien.

Työllisyyden kuntakokeilussa on valmistauduttu työllisyys- ja elinkeinopalvelujen pysyvään siirtoon valtiolta kunnille. Espoon ja Kauniaisten työllisyysalue aloittaa 1.1.2025. Espoo toimii vastuukuntana ja järjestää palvelut sekä Espoon että Kauniaisten työnhakijoille.

Työllisyys Espoon tehtävänä on toiminnallaan luoda edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. Palvelujen painopistettä ollaan siirtämässä selkeämmin työttömyyden alkuvaiheeseen, jolloin työllistymisen pitkittymiseen liittyviä haasteita ei ole ehtinyt vielä kasautua.

Espoossa työttömien osuus työvoimasta oli 11,0 prosenttia ja koko maassa vastaava lukema oli 11,4 prosenttia. Heinäkuun lopulla Espoossa työttömiä työnhakijoita oli 17 577.

Työttömien määrä ja työttömien osuus työvoimasta Espoossa heinäkuun tilanteessa vuosina 2019-2024

Lähde: TEM, Työnvälitystilastot heinäkuussa 2019–2024.

Avointen työpaikkojen määrä on laskenut huomattavasti vuonna 2024. Heinäkuun lopulla avoimia työpaikkoja oli 836, kun vuotta aiemmin niitä oli 2 232. Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa -tulostavoitteen ei arvioida toteutuvan kuluvana vuonna.

Espoon työllisyysalueen erityispiirteet ovat korkeasti koulutettu väestö ja voimakkaasti kasvava vieraskielinen väestö. Vieraskielisten ja nuorten työttömyysaste sekä vieraskielisten korkeasti koulutettujen työttömyys ovat muuta väestöä korkeammat. Tulostavoite *nuorisotyöttömyyden alenemisesta vuoden 2019 tasolle* ei vuonna 2024 toteutune.

Työmarkkinatuen määrä on kasvanut vuodesta 2022 alkaen ja työmarkkinatuki on ylittämässä kuluvan vuoden talousarvion 1 milj. eurolla ollen 30 milj. euroa. Valtuustokysymykseen annetussa vastauksessa

TE-palveluiden siirtymisestä kunnille on raportoitu, että pitkään työttömänä olleille kohdennetaan palveluja, joissa yhdistyy tarvittaessa myös hyvinvoinnin ja terveyden tukielementit yhteistyössä muiden toimijoiden ja erityisesti Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Vuoden 2023 maaliskuussa työttömyysluvut lähtivät kasvuun ja kasvun ennakoidaan jatkuvan. Suhteellisesti nuorisotyöttömyys on kasvanut enemmän kuin yleinen työttömyys koko työvoimasta. Samaan aikaan avointen työpaikkojen määrä on laskenut huomattavasti. Työmarkkinatuki on ylittämässä talousarvion 1 milj. eurolla ollen 30 milj. euroa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä sitä, että Työllisyys Espoo luo toiminnallaan edellytykset sille, että työ ja tekijät kohtaavat. On tärkeää, että kaupunki tekee yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa, jotta pitkään työttömänä olleille kohdennetaan tarvittavat palvelut.

3 Kaupungin tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Valtuuston päättämässä kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Espoo-tarinaa toteutetaan valtuustokauden tavoitteiden, vuosittaisten tulostavoitteiden, toimialojen ja tulosyksiköiden omien tarinoiden ja tavoitteiden sekä poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla. Valtuustoon nähden sitovia kaupunkitasoisia tulostavoitteita on vuoden 2024 talousarviossa asetettu 26.

Toisen osavuosisikatsauksen raportoinnin mukaan tulostavoitteiden toteutumista haastaa erityisesti Suomen yleinen elinkeinomarkkinoiden ja julkisen talouden tilanne, jonka vuoksi yritys- ja työllisyyskehitykset ovat kääntyneet huonompaan suuntaan. Haasteista huolimatta on tulostavoitteiden yksittäisten mittarien osalta tapahtunut positiivista kehitystä esimerkiksi tieto- ja osaamisintensiivisten yritysten lukumäärässä ja startup-yritysten keräämän rahoituksen määrässä sekä esimerkiksi asukaskohtaisten hiilidioksidipäästöjen kehityksessä ja koronapudokkaiden palaamisessa takaisin harrastamisen pariin. Osavuosisikatsauksessa on arvioitu 17 tulostavoitteen toteutuvan ja kolmen tulostavoitteen toteutuvan pääosin. Kolmen tulostavoitteen osalta tilannetta ei voida vielä arvioida. Kolmen tulostavoitteen ei arvioida toteutuvan:

- Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.
- Yritystyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.
- Nuorisotyöttömyys alenee v. 2019 tasolle.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan epävarmuutta sisältyy toisessa osavuosisikatsauksessa esitettyjen arvioiden lisäksi useiden muidenkin tulostavoitteiden toteutumiseen. Osavuosisikatsauksissa on tarpeen esittää mahdollisimman kattavat ja ajantasaiset arviot tulostavoitteiden toteutumistilanteesta valtuustolle. Erityisesti toteutumatta jäämässä olevista tulostavoitteista on raportoitava selkeästi poikkeamien syyt ja esitettävä tarvittavat toimenpiteet, joilla negatiiviseen kehitykseen tullaan puuttamaan ja asetetun tulostavoitteen saavuttamista edistetään. Ajantasainen raportointi valtuustolle talousarviovuoden kuluessa on tärkeää myös seuraavan vuoden talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden valmistelun ja päätöksenteon näkökulmasta.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä toimintatapana, että valtuustolle esitetään osavuosisikatsauskoosteissa esitetyn toteumayhteenvedon lisäksi tulostavoitteiden mittarien toteumatiedot. Raportoinnissa ja tulostavoitteiden mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edelleen kehitettävää suhteessa asetettuihin laajoihin tulostavoitteisiin ja niitä ohjaaviin valtuustokauden tavoitteisiin.

Tulostavoitteiden toteutumisen arviointia vaikeuttaa erityisesti osalle tavoitteista asetetut laadulliseen arviointiin nojaavat mittarit, joissa ei ole kaikilta osin asetettu selkeää tavoitetasoa eli arviointikriteeriä, jolla mittarin voisi raportoinnin pohjalta tulkita toteutuneeksi. Laadullinen pohdinta tulostavoitteen toteutumisesta on tervetullutta tavoitteiden toteumatietojen tueksi, mutta vaatii tulostavoitteen mittarina selkeän arviointikriteerin ja raportoinnin, joka osoittaa mitä toimia on tehty ja miten toiminta on asetetun tavoitteen toteuttamista tukevaa. Tulostavoitteiden mittareiden lähtö- ja tavoitearvojen esittäminen on tärkeää, jotta tavoitteella on haluttu ohjausvaikutus ja toteutumista voidaan kattavasti arvioida.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Tulostavoitteille on ohjausvaikutuksen tehostamiseksi asetettava selkeät mittarit ja lähtö- sekä tavoitearvot, ja niiden toteumatiedot tulee raportoida kattavasti.

Valtuustolle esitettävää tulostavoitteiden toteutumaraportointia on kehitettävä siten, että osavuositarkastuksissa tuodaan kattavasti esille mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä tuloksia on saavutettu sekä mitä tullaan tekemään, jotta mahdollinen negatiivinen kehitys saadaan katkaistua ja tulostavoitteen toteutumista edistettyä.

4 Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Lain mukaan kunnilla on velvollisuus edistää laaja-alaisesti asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä järjestää palvelut kestäväällä tavalla. Hyvinvointia ja terveyttä edistäviä toimia tehdään kaupungin eri toimialoilla ja tulosyksiköissä. Vuonna 2024 Elinvoiman tulosalueelle perustettiin Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen HYTEO-tiimi.

Hyvinvoinnin ja terveyden sekä osallisuuden edistämisen HYTEO-tiimin tehtävänä on koordinoida kaupungin toimialojen ja tulosyksiköiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ja tukea kaikenikäisten asukkaiden hyvinvointia sekä tehdä yhteistyötä toimialojen ja tulosyksiköiden, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä järjestöjen ja yhdistysten kanssa. HYTEO vastaa myös lakisääteisten vaikuttamistoimielinten, kuten vanhus- ja vammaisneuvostojen, toimintaan liittyvistä asioista.

Hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisessä on kysymys vaikuttamisesta hyvinvointiin ja sen taustatekijöihin, kuten elinoloihin ja elinympäristöön, elintapoihin ja elämänhallintaan sekä palvelujen toimivuuteen ja saatavuuteen. Kaupungin verkkosivuilla on luettavissa Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä Espoossa: <https://www.espoo.fi/fi/hyvinvointi>

Tarkastuslautakunnan arviointi

Kaupungilla on vastuu asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan. Espoo edistää asukkaiden hyvinvointia eri tavoin esimerkiksi lasten ja nuorten sekä iäkkäiden kulttuuri- ja liikuntaharrastuspolkujen avulla sekä tukee paikallisia järjestöjä.

On tärkeää, että lakisääteisten vaikuttamistoimielinten, kuten vanhus- ja vammaisneuvostojen, toimintaedellytykset turvataan riittäväillä valmisteluresursseilla.

Osavuositarkastusraportoinnin yhteydessä talousarvioneuvottelujen pöytäkirjamerkintöihin annettujen vastausten mukaan kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa ja tavoitteena on myös varmistaa järjestöjen toimintaedellytykset. Kaupungin ja hyvinvointialueen välillä käydään edelleen neuvotteluja vastuiden ja kustannusten tarkasta jakamisesta.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon kaupungin tulee osaltaan huolehtia asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä varmistaa, että yhteistyö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä järjestöjen ja yhdistysten kanssa tuottaa espoolaisille laadukkaita ja kustannusvaikuttavia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluja.

5 Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Espoon valtuusto on asettanut vuoden 2024 talousarviossa konserniyhteisöille 32 tulostavoitetta. Tammi-kesäkuun konserniraportin ja PKS-omistajaohjausraportin toteumatietojen perusteella tulostavoitteista arvioidaan toteutuvan 19. Yhdeksän tulostavoitteen osalta raportoidaan niiden toteutuvan osittain tai toteutumista ei voida vielä arvioida. Neljän tulostavoitteen arvioidaan jäävän toteutumatta.

Espoon kaupunginteatterisäätiö

Espoon teatteri perustettiin vuonna 1988. Vuosittain ohjelmistossa on noin 20 erilaista esitystä, joiden näytösmäärä on noin 150. Espoon kaupunginteatterisäätiön palveluksessa on 40 henkilöä. Säätiön talous on toteutuksessa talousarvion mukaisena.

Konserniraportin mukaan Espoon kaupunginteatterisäätiölle asetetuista kolmesta tulostavoitteesta on toteutumatta jäämässä tavoite toiminnan omarahoitusosuuden kasvattamisesta 27 prosenttiin. Toteumaksi ennakoitaan 23 prosenttia. Syyskauden esitykset vaikuttanevat omarahoitusosuuden onnistumiseen. Lisäksi valmistellaan muuta varainhankintaa.

Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia

Omnialla on yhteensä 42 500 opiskelijaa ja asiakasta ja henkilöstömäärä on noin 1 060. Espoon omistusosuus Omniasta on vajaat 87 prosenttia. Liiketuloksen ennustetaan toteutuvan 3,7 milj. euroa alijäämäisenä.

Ammatilliseen koulutukseen kohdentuneiden valtion rahoitusleikkausten vuoksi keväällä 2024 käytyjen tuotannollis-taloudellisten yhteistoimintaneuvottelujen tuloksena sopeutettiin yhteensä 6,2 milj. euroa, josta henkilöstömenoihin kohdistui 4,2 milj. euroa ja muihin toimenpiteisiin 2 milj. euroa. Irtisanomistarve oli 59 henkilöä, joista osalle voitiin tarjota muita määräaikaista tehtäviä. Tilatehokkuutta lisättiin luopumalla vuokratiloista, joista se toiminnallisesti tai vuokrasopimusteknisesti oli mahdollista. Omnian Espoon tarkastuslautakunnalle syyskuussa antaman raportoinnin mukaan opetus, ohjaus ja oppimisen tuki kohdennetaan oppivelvollisiin ja ilman toisen asteen tutkintoa oleviin sekä jatkuvan oppimisen ja elinikäisen oppimisen asiakkaisiin.

Omnia, Espoon keskuksen toimipiste

Kuva: Alena Bureika

Konserniraportin mukaan Omnian toiminnan ja talouden tasapainottamisen haasteista ja YT-neuvotteluista huolimatta opiskelijat ovat edenneet opinnoissaan, työllistyneet ja siirtyneet jatko-opintoihin tavoitteiden mukaisesti. Opiskelijoiden opintojen etenemisen ja poissaoloihin puuttumisen seuranta tehdään aktiivisesti. Merkittävimmiksi riskeiksi on tunnistettu ammatillisen koulutuksen rahoitusleikkausten kohdentuminen. Vuoden 2025 rahoituspäätökset annetaan joulukuussa 2024.

Omniale asetetuista kuudesta tulostavoitteesta ennakoidaan seuraavien kolmen jäävän toteutumatta:

- *Talous on tasapainossa ja tuottavuus kasvaa* -tulostavoitteen mittariksi on asetettu, että toimintakate on yhtä suuri kuin poistot. Toimintakatteen toteutumaksi ennakoidaan 0,94 milj. euroa ja poistoiksi -1,23 milj. euroa.
- *Toisen asteen tutkintokoulutuksesta eronneiden määrä vähenee* -tulostavoitteessa ammatillisesta perustutkinnosta ja aikuislukion tutkintokoulutuksesta eronneiden osuus (ilman toista toisen asteen opiskelupaikkaa) eronneiden osuuden tavoitearvoksi on asetettu yhteensä alle 13 prosenttia ja alle 20-vuotiailla alle yhdeksän prosenttia. Toisella kvartaalilla eroprosentti on ollut kaikkien osalta 10 ja alle 20-vuotiaiden osalta 6. Ennusteen mukaan eroprosentti tulee olemaan kaikkien osalta 15 ja alle 20-vuotiaiden osalta 10,5.
- *Ammatillisen koulutuksen arvostus kasvaa* -tulostavoitteen mittarina on, että Espoon, Kirkkonummen ja Kautiaisten järjestämästä suomenkielisestä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ensisijaisesti hakeutuvien osuus kaikista perusopetuksen päättäneistä on 32 prosenttia. Koulutuskuntayhtymän alueella asuvista ammatilliseen koulutukseen hakeutui ensisijaisesti 23 prosenttia yhteishaussa keväällä 2024.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Tarkastuslautakunnan arvio tulostavoitteiden toteumasta on pääosin yhteneväinen konserniraportissa ja PKS-omistajaohjausraportissa esitettyjen tulostavoitteiden toteuma-arvioiden kanssa.

Ammatilliseen koulutukseen kohdistuneet opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksen leikkaukset aiheuttivat Omniale 6,2 milj. euron sopeutustoimet vuonna 2024. Vuoden 2025 rahoituksen tasoon liittyy vielä epävarmuutta. Omniaa haastavat talouden tasapainottamisen lisäksi koulutuksesta eronneiden määrä sekä ammatillisen koulutuksen arvostuksen kehittyminen.

Tarkastuslautakunnan arviointityö

Tarkastuslautakunnan arviointityö perustuu lakisääteiseen valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Arvioinnin tulokset julkistetaan vuosittain toukuussa valtuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Valtuusto käsittelee vuosittain syyskuussa arviointikertomuksessa esitettyihin suosituksiin annetut toimialojen ja tulosyksiköiden vastaukset. Tarkastuslautakunta hyödyntää annettuja vastauksia antamissaan osavuosisikatsauslausunnoissa sekä arviointikertomusvalmistelussaan. Arviointisuunnitelma, Lausunnot osavuosisikatsauksista sekä Arviointikertomukset ovat luettavissa ulkoisen tarkastuksen verkkosivuilla www.espoo.fi/arviointikertomus.

Kuluvalla valtuustokaudella arvioinnin painopistealueina ovat Kestävän kehityksen edistäminen Espoon kaupunkiympäristössä sekä Talouden tasapaino ja Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttaminen. Vuosittain seurataan Espoo-tarinan toteuttamista sekä Työllisyyden kuntakokeilua ja TE-uudistuksen etenemistä. Vuoden 2024 arviointiohjelmassa ovat muun muassa Ilmastotoimet, Alueellisen eriytymisen ehkäisy, Toisen asteen koulutus, Lasten ja nuorten hyvinvointi, erityisesti koulukiusaamisen vastaiset toimet sekä Koulujen esteettömyys. Konserniyhteisistä arvioinnin kohteina ovat Omnia ja Espoon Asunnot Oy sekä kiinteistöosakeyhtiöt.

Tarkastuslautakunta 9.9.2024